

FELSEFE DÜNYASI

The Philosophy World

Sayı/Issue: 82 (Kış/December 2025)
ISSN 1301-0875 - eISSN 2822-2970

Yayıncı ve Sahibi/Publisher and Owner

Türk Felsefe Derneği Adına/On behalf of Association for Turkish Philosophy
Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi (Türk Felsefe Derneği, Ankara, Türkiye)

Yazı İşleri Müdürü/Managing Editor

Merve Nur Sezer (Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Editör/Editor

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Celal Türer
(Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Prof. Dr. Christof Rapp
(Ludwig Maximilians Universität, München, Germany)

Prof. Dr. Dean Zimmerman
(Rutgers University, New Jersey USA)

Prof. Dr. Duncan Pritchard
(University of California Irvine, Irvine USA)

Prof. Dr. Jason Brennan
(Georgetown University, Washington DC, USA)

Assoc. Prof. Dr. Eros Carvalho
(Universidade Federal do Rio Grande do Sul, Porto Alegre, Brazil)

Assoc. Prof. Dr. Zalan Gyenis
(Jagiellonian University, Kraków, Poland)

Doç. Dr. Fatih Özkan
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Prof. Dr. Muhammet Enes Kala
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Aynur Tunç
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Dr. Gary N. Kemp
(University of Glasgow, Glasgow, United Kingdom)

Alan Editörleri/Section Editors

Prof. Dr. Ahmet Emre Dağtaoğlu
(Trakya Üniversitesi, Edirne, Türkiye)

Doç. Dr. Fatih Özkan
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Doç. Dr. Mehtap Doğan
(Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Doç. Dr. Nihat Durmaz
(Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye)

Doç. Dr. Sebile Başok Dış
(Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye)

Doç. Dr. Yurdagül Kılınc
(Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat Taşkın
(Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Kenan Tekin
(Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Çelik
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Nazan Yeşilkaya
(Şırnak Üniversitesi, Şırnak, Türkiye)

Dr. Öğr. Üyesi Övge Öztürk
(Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye)

Yazım Editörleri/Spelling Editors

Ahmet Hamdi İşcan
(Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Zehra Eroğlu
(Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Dil Editörleri/ Language Editors

Abdussamet Şimşek
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Hatice İpek Keskin
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara, Türkiye)

Dizinlenme Bilgileri/Indexed by

ULAKBİM TR Dizin (2003'dan itibaren/since 2003)

Philosopher's Index (2004'dan itibaren/since 2004)

ERIH PLUS (2023'den itibaren/since 2023)

PhilPapers (2023'dan itibaren/since 2023)

DOAJ: Directory of Open Access Journals (2024'ten beri/since 2024)

EBSCO Database (2025)

Ulrich's Periodicals Directory (2025)

Felsefe Dünyası uluslararası, süreli ve hakemli bir dergidir; yılda iki sayı yayımlanır; elektronik versiyonu, açık erişimlidir. Derginin online versiyonu ücretsizdir.

The Philosophy World is an international, periodical biannually, and peer-reviewed journal; its digital version is open access. The online version of the journal is free of charge.

Fiyatı/Price: 500 TL | Basım Tarihi/Publication Date: Aralık/December 2025, 200 Adet/Copies

Adres/Address

Necatibey Caddesi No: 8/122 Çankaya/ANKARA

Tel: 0 (312) 231 54 40

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/felsefedunyasi>

Hesap No / Account No: Vakıf Bank Kızılay Şubesi

IBAN: TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Tasarım / Design: Turku Ajans

Baskı / Printed: Uzun Dijital

İstanbul Çarşısı, Zübeyde Hanım, İstanbul Cd. No:48

D:48, 06070 Altındağ/Ankara

Tel: (0312) 341 36 67 | Sertifika No: 47865

Sisyphos'un Postmortemle Mücadelesinin Beden ve Ruha Bütünsel Bir Yaklaşımla Felsefi Tahlili

Hikmet ÇAMCI

<https://orcid.org/0000-0002-8259-7595> | hikmet.camci@kilis.edu.tr

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Kilis, Türkiye

<https://ror.org/048b6qs33>

Öz

Bu makale, modern kapitalist-materyalist dünyanın burjuvazi ve bilim aracılığıyla ölüm sonrası (post-mortem) metafiziği reddetmesinin, insanda yarattığı varoluşsal boşluğu ve bunun ekonomik sürdürülebilirlik uğruna nesnelere ve teknoloji ile doldurulma çabasını ele almaktadır. Çalışma, modernitenin insanı makineyle eşitleyen ve onu sadece biyolojik bir varlık olarak gören indirgemeci yaklaşımının, birey ve toplumlar için yarattığı yapısal çöküşünü, Sisyphos döngüsünü mitolojik bir figür üzerinden felsefi olarak tahlil eder. Makale, Yunan mitolojisindeki Sisyphos figürünün sonsuz kayayı itme cezasını, modern insanın beden-ruh bütünlüğü perspektifinden ele alır. Çalışmada materyalist indirgemecilik, modern iktidarın, kitleleri sadece biyolojik varlıklar olarak görmesi ve maneviyatlarını dışlayarak geçici yaşam tarzlarına hapsedmesi eleştirilir. İnsanların maddi-manevi bütünlüğü içinde değerlendirilmemesinin, varoluşsal bir boşluğa ve anlamsız döngülere yol açtığı savunulur. Immanuel Kant'ın (1804), ölüm sonrası yapıyı (ahireti) rasyonalizme dayalı ahlak sistemine eklemesi, kapitalist sistemin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla bireylerin eylemlerini ahlakla dengeleme çabası olarak yorumlanır. Albert Camus'nün (1960) absürdizm felsefesi temelinde, Sisyphos'un eylemi analiz edilir. Cezanın ebedi tekrarlılığı, modern insanın rutin, yabancılaşma ve anlamsız emek sorunlarının mitolojik bir yansıması olarak görülür. Çalışma, Sisyphos'un trajedisini, bedensel (yorulan beden) ve ruhsal (anlam arayan ruh) gerilim açısından incelerken, nihayetinde postmortemsiz bir varoluşsal duruşun bir kısır döngü olduğunu vurgular. Çalışma, insanlığın bu döngüden kaçmasının, bireylerin sadece biyolojik ya da maddi değil, aynı zamanda manevi/ruhsal yönlerini de içeren bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi gerektiğine işaret eder. Sisyphos'un hikayesi, modern insanın bedensel ve ruhsal vechelerini ayrılmaz bir bütün olarak ele almanın gerekliliğini vurgulayan güçlü bir metafor olarak sonuçlandırılır; aksi takdirde, varoluşsal çöküş ve anlamsız bir döngü kaçınılmazdır.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi, Ölüm, Postmortem, Sisyphos, Ruh-Beden Bütünselliği

Atıf Bilgisi	Çamcı, Hikmet (2025). "Sisyphos'un postmortemle mücadelesinin beden ve ruha bütünsel bir yaklaşımla felsefi tahlili". <i>Felsefe Dünyası</i> , 82, 162-175. https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1789056
Geliş Tarihi	22.09.2025
Kabul Tarihi	09.12.2025
Yayın Tarihi	15.12.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - intihal.net
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Etik Bildirim	felsefedunyasi@tufed.com.tr
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

A Philosophical Analysis of Sisyphus's Struggle with Postmortem from a Holistic Approach to Body and Psyche

Hikmet ÇAMCI

<https://orcid.org/0000-0002-8259-7595> | hikmet.camci@kilis.edu.tr

Kilis 7 Aralık University, Faculty of Theology, Kilis, Türkiye

<https://ror.org/048b6qs33>

Abstract

This article addresses the existential void created in humanity by the modern capitalist-materialist world's rejection of postmortem metaphysics through the agency of the bourgeoisie and science, and the subsequent attempt to fill this void with objects and technology for the sake of economic sustainability. The study philosophically analyzes the structural collapse generated in individuals and societies by modernity's reductionist approach, which equates the human being with a machine and views the individual solely as a biological entity, framing this through the mythological figure of the Sisyphus cycle. The paper examines the eternal punishment of the Sisyphus figure from Greek mythology—the rolling of a boulder up a hill—from the perspective of the modern human's body-soul integrity. The study criticizes materialist reductionism, arguing that modern power structures view the masses exclusively as biological beings, thereby confining them to transient lifestyles by excluding their spirituality. It contends that the failure to evaluate individuals within their material-spiritual totality leads to an existential vacuum and meaningless cycles. Immanuel Kant's (1804) integration of a postmortem structure (the afterlife) into his system of reason-based morality is interpreted as an effort to ensure the sustainability of the capitalist system by balancing individual actions with ethics. Furthermore, based on Albert Camus's (1960) philosophy of absurdism, Sisyphus's action is analyzed. The eternal recurrence of the punishment is seen as a mythological reflection of the modern human's problems with routine, alienation, and meaningless labor. The study examines Sisyphus's tragedy through the tension between the physical (the weary body) and the spiritual (the soul searching for meaning), ultimately emphasizing that an existential stance devoid of the postmortem is a vicious cycle. The research concludes that for humanity to escape this cycle, individuals must be evaluated through a holistic approach that incorporates not only their biological or material dimensions but also their spiritual/moral aspects. The Sisyphus narrative is presented as a powerful metaphor underscoring the necessity of considering the bodily and spiritual facets of human existence as an inseparable whole; otherwise, existential collapse and a meaningless loop are inevitable.

Keywords: Philosophy of Religion, Death, Postmortem, Sisyphus, Body, Psyche Integrity

Citation	Çamcı, Hikmet (2025). "Sisyphos'un postmortemle mücadelesinin beden ve ruha bütünsel bir yaklaşımla felsefi tahlili". <i>Felsefe Dünyası</i> , 82, 162-175. https://doi.org/10.58634/felsefedunyasi.1789056
Date of Submission	22.09.2025
Date of Acceptance	09.12.2025
Date of Publication	15.12.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - intihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	felsefedunyasi@tufed.com.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

İnsanı, diğer canlılardan ayıran, yaptıklarını anlamlı kılan vasfı ölümlülüğünün farkında olması (Bauman, 2019, s. 227) ve postmortemi düşünmesidir. İnsanın var oluşunu ister fiziğe dayanarak isterse metafizik açıklama getirilsin ölüm ötesi, onun ürettiği düşüncelerin içinde yer almıştır. Fakat düşünen insanın ölüm sonrası için rasyonel olarak üzerinde icma edilen bir bilgiye ulaşmamış olması bu insani fenomeni, insan varoluşu hususunda güncel tutmaktadır. Ayrıca insani ölümün güncelliğinin sebebi, devamlı suretle gözlemlenen bir fenomen olmasıdır. Ölüm ve postmortemin rasyonel açıklamalarda bir ittifak olmasa da modern öncesi dönemde inanç, bilgi kaynağı olarak kabul edilmiş, ortak fikir ise ölüm sonrası insana bir yaşam atfedilmesidir. Fakat dışardan bir bakışla din karşıtı bir hareket gibi görünen modernite, herhangi bir meselede insanı kendine yeten bir hale getirmiş, rasyoyu inancın yerine koymuştur. Bu bağlamda dinin yok sayıldığı modern düşüncede ölüm yaklaşım, onu yok saymak veya ölümü biyolojik olarak yenmek adına cevaplar getirmek olmuştur (De Chardin, 1965, s. 283). Ayrıca modern düşünce ölüm karşısında insan için, birincisi kendini ölümlü görse de toplumun ölümsüz olduğuna; ikincisi de birey ölümlüdür fakat yapıp ettikleri başka birileri tarafından hafızada tutulduğu müddetçe ölmediği yönünde postmortem sorunun giderebilecek iki strateji geliştirmiştir (Bauman, 2019, s. 228). Dolayısıyla gündelik hayat insanı varlığını açıklarken ölüme cevap aramaktan geri durmamıştır. Bu insani durumdan dolayı Kilise veya seküler yapıdan hangisi ölümü yönetiyorsa gündelik hayatın iktidarı onundur (Çamcı, 2024, s. 130).

Gündelik hayatta ölüm, fiziksel ve ruhsal olmak üzere ikicil (dyadic) tanımlamalarla karşılanmaktadır. Böylesi diğerini dikkate almayan tanımlamalar getirilmiş olsa da insan varoluşunu tam manasıyla anlamak için meseleye bütünsel yaklaşmak gerekmektedir. Böyle olmadığında taraftarlık adına tek taraflı cevaplar insani ve toplumsal birçok problem ortaya çıkaracaktır. Dolayısıyla inancın, bütünüyle öte dünyaya bağladığı veya aklın tamamen dünyanın imkanlarına hapsedtiği ölüm anlayışı insanlık için bir kısır döngü ortaya çıkaracaktır. Bu bağlamda çalışmamız, ölüm-kalım meselesine bütüncül bir bakış açısını incelemektedir. Bu doğrultuda, ölüme kerygmatic değil de fenomenolojik yaklaşımla çağdaş literatür ve Kutsal Kitap'tan seçilen pasajlar analiz edilmiştir. Çalışmada ilk önce ölüm fenomeninin biyolojik olarak ne anlama geldiği verilmiştir. Bu bağlamda tıp sözlüğünde "ölüm" ve "beyin ölümü"ne verilen anlama bakılmıştır. Din felsefesi bağlamında ölüm ve ötesi Tanrı'nın varlığıyla ilintili bir problemdir. Ardından Sisyphos özelinde mesele, felsefi analize tabi tutulmuştur. Genel

olarak Sisyphos Tanrı'lara kafa tutan bir kahraman olarak sunulsa da çalışmamız, bu efsanedeki direnç noktasının epistemolojik değil, ölümlle ilgili varoluşsal bir mesele olarak ve ölümsüz varoluşun tamamlanamayacağı bağlamında ele almıştır. Bu bağlamda efsaneye bilgi işlemsel yapıların hakim olduğu dönemde gerçekleşen bireydeki varoluşsal ve metafiziksel boşluğun değerlendirilmesi açısından alana katkı sağlayacaktır.

Ölüm ve Sisyphos

Ölüme, sözlükte insanın bütün hayati fonksiyonlarının özellikle kalp, beyin ve solunum hareketlerinin geri dönülemez şekilde durması yani yaşamın sonu¹ şeklinde anlam verilmektedir. Kişinin tıbben öldüğünün ifadesi "beyin ölümü" ise, insanın merkezi sinir sistemi faaliyetlerinin, esasen yasalarda belirlenmiş süre zarfında elektroensefalogramdaki (EEG) çizginin düz bir şekilde devam etmesi, sonuç olarak yaşamın durması² anlamındadır. Bunun yanında insanın canlılık, hissetme, düşünce gücünün kaybedilmesi, "hayatı bulandıran üzüntü" ve uyku hali (er-Râğıp, 2015, s. 949) olarak da anlaşılmıştır. Hıristiyan anlayışta yasak meyvenin yenmesiyle insana ilişen ölüm, günahların kefareti olarak görülmektedir. Dolayısıyla maddi anlayışın zıttı ruhu önceleyen, günaha odaklanmış bir anlayış sergilenmektedir. Ayrıca ölüm, metafiziksel olarak insan vücudunun imkanlarının ötesine geçildiğinin de ifadesidir.

Sisyphos Efsanesi

Sisyphos, Korintos şehrini kuran (Can, 2012, s. 233), Homeros tarafından insanların en kurnazı (craftiest) olarak tanımlanan (Homeros, 2012, s. 124) mitik bir karakterdir. Postmodern dönemde onun hikayesi Albert Camus tarafından ele alınmıştır. O, tanrıları hafife alıp gizleri açığa çıkardığı (Camus, 2025, s. 137) yönünde miti epistemolojik yorumlansa da bizim düşüncemiz onun ölüme fiziksel olarak yaklaşımı neticesinde varoluşunu tamamlayamadığı ve sonsuza kadar tamamlayamama cezasına çarptırıldığı yönündedir. Bu bağlamda ölümü teknolojiyle yenip yaşamı uzatmanın kişinin kendi var oluşunu tamamlama açısından bir faydası olmadığı kanaatindeyiz.

Çalışmamızda insan fenomeni, ruh beden bütünlüğünü ifade etmektedir. Aynı zamanda bu vakıa, kişinin olgunlaşması anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla aydınlanmış bir birey de söz konusu olması için insan kendine bütüncül yaklaşması gerektiği ön kabulüne sahibiz. Bu bağlamda Sisyphos mitinin

1 Merriam-Webster.com Sözlüğü, "Ölüm". <https://www.merriam-webster.com/dictionary/death>, (04.08.2025).

2 Merriam-Webster.com Sözlüğü, "Beyin Ölümü". <https://www.merriam-webster.com/dictionary/brain%20death>, (04.08.2025). EEG beyindeki elektriksel faaliyeti kaydetmek için kullanılan test.

ele aldığımız kısmı, Zeus'un Asopos'un (Irmak Tanrısı) kızını kaçırmayı, sonrasında Asopos'un Sisyphos'a durumunu şikâyet ettiği bölümle başlamaktadır. Asopos durumunu Sisyphos'a yandığı esnada onun, bu olaydan ve failinden haberi vardır. Kurnaz Sisyphos, bu bilgiyi bir fırsata çevirip Korintos'un kulelerinden su akıtması karşılığında Asopos'a kaçıranın adını söyleyeceği üzerine anlaşmıştır. Bu olay, tanrıları kızdırmış, sonrasında da Sisyphos ölüm tanrısı Thanatos'un (Ölüm Tanrısı'nın oğlu) gözetimine verilmiştir (Can, 2012, ss. 233-234). Hikâyenin bu kısmında Sisyphos insan yapımı kulelerde doğal olarak olmayan suyu Irmak Tanrı'sından talep etmiştir. Üstelik bu talebinde zayıf düşmüşün durumunu sömürme suretiyle etik olmayan tarzda gayri tabi bir şey elde etmiştir. Ayrıca Sisyphos günümüzdeki küresel iklim krizi gibi insanın bir nevi doğal düzeni bozuşuna mitik bir örnek olabilir. Bu bağlamda insan, doğal düzeni bozma hatasının sorumluluğunu yüklenmediğinde, tabi olana rıza gösterilmediğinde sonsuz bir kötülük döngüsü ortaya çıkar.

Edimlerinin sorumluluğu gereği ölen Sisyphos, kendini gözetken Thanatos'u, hanımıyla tertiplelediği 'cenaze töreni olmadığı' hilesiyle aldatıp gardiyanını öte dünyaya bağlamıştır. Sonrasında Sisyphos uzunca bir yaşam sürmüştür. Ölüm diyarına Thanatos bağlandıktan sonra yeryüzünde kimse ölmemeye başlamış bunu fark eden Hades, durumu Zeus'a anlatmıştır. Dünyada çok uzun süre yaşayan Sisyphos'a tanrılar ceza olarak mütemediyen bir kayayı tepenin zirvesine taşımaya mahkûm etmişlerdir. Sisyphos ne zaman tepeye ulaşsa kaya tekrardan aşağıya yuvarlanır, o ise tekrardan kayayı zirveye taşır. Onun ölüm diyarındaki durumu kayayı devamlı zirveye taşınması kayanın da devamlı aşağı düşmesi şeklindedir (Can, 2012, s. 234). Dolayısıyla ölümün mutlak kaçınılmaz bir vakıya olduğu bu hikâyede de görülmektedir. Sonuç olarak insan, var oluşuna ölümü dahil etmediğinde onun varlığına bütüncül yaklaşılmayacak ve neticede insanlaşmayı devam ettiremeyecektir. Sisyphos'un durumu doğum ve ölümü kendi bünyesinde taşıyan insanı yok sayması onu dünyayla sınırlandırmasından kaynaklanmaktadır. İnsanın sadece maddeden ibaret gören anlayış için elbette ölüm ötesi kaçılacak ve görmezden gelinecek bir olaydır. Bu bağlamda maddi bir bakış açısına sahip olanlar meseleyi niteliksel değil de niceliksel olarak ele alacaklar, ölümsüzlük de ölüm ötesiyle değil ölmemekle anlaşılacaktır. Neticede de insan varoluşuna bütüncül yaklaşılmayacağı için aydınlanmasını tamamlayamayan modern bir insan ortaya çıkacaktır.

Çağdaş Dönemde Ölüme Yaklaşım

Modern dönemde gündelik hayatın insanın varlığı, genellikle maddi imkanlarla sınırlandırılmıştır. Modern felsefe de insan, Kilise mensupluğundan

etkin özne konuma getirilip (Bauman, 2019, s. 229) aşkınlaştırılmıştır. Modern, 'bilfiil' veya 'in spe' insanları birey yapan demokratik bir güçtür (Bauman, 2019, s. 229). Fakat insanın her şeyin üstünde olma durumu, sistemin elitleriyle sınırlandırılmıştır. Gündelik hayatın insanı içinse simülakr (gerçeğin yerini almış hipergerçek yapaylık) bir aşkınlık söz konusudur.

Gündelik hayatın insanını, ölümden uzak tutma çabası onun aynı zamanda bir ekonomik değere sahip olmasındandır (Bauman, 2019, s. 234). Ondan beklenen, elitlerin varlığının sürdürülebilirliği için üretmesi, ürettikleri neticesinde elde ettiği kazancını da dünyada belirlenen alanlarda harcamasıdır. Bunun dışında gündelik hayatta başına gelenler ve başkalarına verdiği zarar veya yararlarının dünyada maddesel olarak karşılığını alacağı iddiasıyla bir yaşam tarzı oluşturulmuştur. Bu yaşam tarzına tüketim toplumu denebilir ki, insanın arzusunu hayal edemeyeceği ölçüde tatmin etmektedir (Bauman, 2018, s. 106). Eskatolojik değil de biyolojik ölümsüzlük inancının hâkim olduğu yerlerde de felsefi olarak ölüm hakkında konuşmalar değersiz kalmaktadır (Bauman, 2019, s. 236). Bundan dolayı insanın kendi var oluşunu gerçekleştirmek için tek seçeneği tüketim ve biyolojik olarak ölümü ötelemek olacaktır. Ölüm korkusu da onun sıradanlaştırılmasıyla alt edilmeye çalışılmıştır (Bauman, 2019, s. 237). Bu bağlamda içinde olduğumuz çağ için kullanılan yöntem, ekranlar gerçek veya kurmaca ölüm gösterilmesidir. Bu doğrultuda ölüm felsefi, varoluşsal zeminde değil de günlük hayattaki bayağı bir konuşma mevzusu olmuştur. Bu hal, insanın kendi aklını vesayetten kurtararak hayal edilen aydınlanmaya ulaşamadığı anlamına da gelmektedir.

Moderniteyle birlikte Batı insanı, Kilise vesayetinden kurtulmuş hatta "Belle Époque" (Güzel Dönem) yaşanmıştır. Fakat Dünya savaşları, ekonomik çöküntüler, kapitalin hayatını koruma adına yaşanan ölümler, modernitenin vaat ettiği refaha herkesin ulaşmış olmaması bu maddi dünyaya karşı tepki doğurmuştur. Postmodern felsefede ise modern anlayışa karşın zamanla öznenin aşkın değil yaşama içkin olduğunu etik ve politika bağlamında ele alan Micheal Foucault (1984), Gilles Deleuze (1995), Jacques Derrida (2004), Jean Baudrillard (2007) gibi filozoflar çıkmıştır (Kılıç, 2017, s. 436). Bu düşüncelerin yanı sıra postmodern filozoflarda ölüme doğru bir yaşam gerçeğinin geri döndürülemezliği, ahiretin alternatifi olarak simgesel anlam yüklenen nesnelere ölüme çare arandığı (Baudrillard, 2020, s. 132) iddiası da vardır. Bu simgesel anlam yüklemesi, nesnelere kişilere deneyimlediklerini hatırlatmasından ve geriye dönüş imkânı vermesindedir (Baudrillard, 2020, s. 133). Böylelikle kişi, bir nevi geri dönülmezliğin ifadesi olan ölümü ve ahireti yenmiş olmaktadır. İnsan varoluşunu etkileyen dinin ortadan kaldırılması neticesinde boşalan alan nesnelere doldurulma-

ya, zaman ve ölüm fenomenleri gündelik hayat fenomeniyle soğurulmaya çalışılmış, neticede ortaya gerçekte alakasız bir yaşam çıkmıştır (Baudrillard, 2020, s. 132). Fakat birtakım sorunlar görülmesi sonrasında gerçekten uzaklaşmış modern seküler hayatın içine ölümü entegre etme suretiyle sisteme karşı çıkışlarda insanı idare etme imkânı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda seküler veya dini olsun gündelik hayatı yöneten, ölüm fenomenini egemenliği altına alan, toplumsalın iktidarını sağlamıştır (Marx, 2021, s. 90). Dolayısıyla postmodern aklın gündelik hayattan çıkarılmış dine kendi sınırları dahilinde bir yer tanıdığı (Bauman, 2019, s. 244) söylenebilir. Aynı zamanda postmodern dönemde ölüm kalım ikiliği ortadan kalmakta (Bauman, 2019, s. 242), düşün hayatında ölüm-kalım birlikteliğine işaret eden fikirlere denk gelinebilmektedir. Fakat bu düşünceyi genelleme suretiyle teolojik bağlamda anlamak yanlış olacaktır. Bu duruma örnek, Michel Foucault'nun, yaşamı olumlayan bir sistem, yazmakla ölüme bir direnç gösterebilir (Kılıç, 2017, s. 451) olduğu görüşüdür.

Ölümün hayattan çıkarılması tüketim toplumunun bir gereğidir. Seküler yapının düzgün işlemesi için ölümü gündelik hayatının içinden çıkarmak gerekir. Sisyphos efsanesinin (Can, 2012, s. 234) tersine kişi yerüstünde aşağıdan yukarı/parasızlıktan paralılığa hareket etmekte devamlı maddi olarak daha ötesini istemektedir. Ama hiçbir zaman hedefe ulaşmamakta, tüketmeye devam etmektedir. Böylelikle hedeflediği simülakr iyiliğe yönelmektedir. Yunan mitolojisinde cennet tanımı Lethe nehrinin suyunu içmek suretiyle acıyı unutmak ve bir daha hatırlamama durumunda olduğu gibi (Can, 2012, s. 175) seküler dünyada acı ve elemin bertaraf edilmesi için nehir yerine, modern insan, düşünmeye fırsat vermeyecek şekilde çalışmak ve tüketici olmakla yetinmektedir. Bu yüzden, ölümün gündelik hayatta yeri yoktur ve tüketim toplumunda ölüme yakın kimseler görünmezdir (Cüceloğlu, 1999, s. 368). Bu yüzden şehir merkezlerinde ölümü hatırlatacak unsur yerine tüketimi artıracak AVM'ler vardır. Bu duruma muhalif insana ilişik ölüm fenomeni Aliya İzzetbegoviç (2003) gibi filozoflarca biyolojinin ötesinde insanı tamamlayıcı olarak görülmüştür. Bu minvalde gerçek felsefenin ölümü hesaba katmakla gerçekleşeceği (İzzetbegovic, 2023, s. 18) iddiasında bulunulmuştur ki insanı bütüncül anlama açısından doğrudur.

İnsan denen varlık düşünemesiyle meşhurdur. Düşünce ise genel itibariyle bir şeyin sona ermesiyle ortaya çıkar (Marx, 2021, s. 85). Varlığın yitimi olan ölümün de insanda varoluşsal düşünceler ortaya çıkarır. Ölümün düşünceyi ortaya çıkardığına Hayy b. Yakzan hikayesi örnek olabilir. Bu hikâye Hayy'ın insan olma serüveninde ceylanın ölümü ardından ölümün maddi tanımı gereği onu hayatta tutanın ne olduğunu araştırması, bedeni

açması, otopsisinde bedende aradığını bulamaması, cesedi gömmesiyle gerçekleşmiştir. Sonrasında insanı tanımlama çabasında insanı beden ötesine taşıması ve benzerini arayışı, diğer hayvanlardan kendini ayırt etmesinde görüldüğü veçhesiyle (İbn Tufeyl & İbn Sina, 2003, ss. 29-34) insan, ölüm anlam verebilen bir varlıktır. Dolayısıyla insanın ölümü düşünmesi onu Tanrı'ya ulaştırabilir (Özkan, 2017, s. 240). Ölümü kavramayan onu reddeder ki insanı ve Tanrı'yı görmezden gelir. Oysaki ölüm insana yeni bir var olma imkânı sunar (Özkan, 2017, s. 267). Bu bağlamda ölüm, gerçek bir inanan (Hıristiyan) için Tanrı'nın merhametidir (Özkan, 2017, s. 245).

Ölümü Yenme Çalışmaları

Tarihsel, ekonomik, ideolojik, folklorik veya kerygmatic (Mesih İsa'nın bildirisinin duyurulması, vaazı) olarak metni sınırlandırmamak onun anlamını açık tutmaktır (Barthes, 1977, s. 141). Bu yöntem, metnin daha iyi anlaşılmasını özellikle de yeni fikirlere açık hale getirir ki düşüncenin ilerlemesini sağlar. Aksi takdirde bir aydınlanmadan bahsedilemez. O açıdan bir metin defalarca farklı kişiler tarafından inancın ötesinde okunabilirliği gereklidir. Bilimsel metot gelişmeden önce insanlar gözleme dayalı ulaştıkları bilgilerden olağanüstü olanlarını genellikle tanrı mefhumuyla açıklama yoluna gitmişlerdir (More, 2013, s. 4). Modern metodu kullanıldığı halde cevapsız kalanlar ise rastlantıyla açıklanmıştır. İnsanlar sorularına içinde bulunduğu zaman mekân ve benliğiyle cevap aramaktadır. Bir mevzuyu anlamak bu bağlamda zaman mekân ve kişinin ulaştığı bilgi neticesinde değişime uğrayabilir. Fakat bilimsel metot çıkmadan önce üretilen bilgilerin değersiz olduğu anlamına gelmez. Ölüm olgusu bu durumdan münezzeh değildir. Zaman, mekân ve mevcut tecrübenin öncesi sonrası dikkate alınarak meseleye bütüncül yaklaşmak yerinde olacaktır. Bu bağlamda modern dünyayı anlama açısından modern bilimsel yöntem öncesine bakmak adına Kutsal Kitap'ta ölümü yenmeyi ele alan pasajlara bakarak çalışmamıza devam edeceğiz.

İlk olarak Yaratılış 2/17'de insan denen varlığına ölümün katılmasının nedeni yasak meyvenin yenmesine bağlanmıştır. Bu maddi arzunun aklın önüne geçmesini de ifade etmektedir. Aklın önüne nesne geçtiğinde insanın evrimleşmesinden de bahsedilemeyecektir. Bu bağlamda Romalılar 6/19-23'te insan günahtan kendini özgür kılındığında kutsallaştığı ve ölümsüz olduğunu ifade etmektedir. Ölümü günahın kefareti Mesih İsa, sonsuz yaşam nedeni olarak görmektedir.

Yuhanna 6/63 ise yaşamın kaynağını ruh olarak görmekte ve beden bir işe yaramadığını vurgulamaktadır. Romalılar 5/12 ölümün insan kaynaklı olduğunu ve ölümle insanlar arasında günahla yayıldığını ifade etmektedir.

Bu pasaj ölümü Adem'e atfedilen günahla ilişkilendirmektedir. İnsanların ölüm endişesinden ancak Mesih İsa'nın başına gelenlerden dolayı ölümü kesinlikle yendiğine inanılmakla kurtulunulur (Özkan, 2017, s. 243).

I. Korintliler 15/25-26'ta Tanrı egemenliğinin sürmesi için düşmanlarını yenmesi yanında ölümü yenmek gerekliliği vurgulanmaktadır. Mesih İsa ise ölümün yenildiğinin göstergesidir (Özkan, 2017, s. 243). II. Korintlilere Mektuplar 4/7-14; İnsanların sürekli ölmesi insan bedeninde Mesih İsa'nın açıkça görülmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla inananlarda ölüm, inananmayanlarda da yaşam etkindir. Bu nedenle Vahiy 21/1-8'e göre Tanrı insanların arasında yaşamaktadır. Bu yüzden de Hıristiyan itikadında yer alan kurulacağına kati suretle inanılan Tanrı krallığında artık ölümden bahsedilemez. Bu sözlerin hepsi de doğru ve gerçektir. Günahkarlık da ikinci bir ölüm olarak görülmektedir.

Kutsal Kitap'tan yaptığımız alıntılar, insanı bedene hasreden görüşün zıttı ve insanı sadece ruha, yaşamı Mesih İsa'nın bedenlenmesine bağlamaktadır. Doğal ölümü ise teolojik bir kavram olan günaha bağlamakta ve bu iddialar karşı çıkılmaz bir gerçeklik olarak sunulmaktadır. Maddi görüş, insanın ölüme karşı savaşını nesne ve bedeni bozmakla gerçekleştirse de kerymatik anlayışta ise insanın kendini günahattan kurtarıp Mesih'e bağlamakla ölümü yenmektedir. Benzer şekilde iki görüş de insanı parçalayarak anlamaktır ki bu bağlamda iki görüşün birbiriyle çatışması olağandır. Gündelik hayat gerçeği karşısında onu yok saymak veya onun tek gerçeklik olduğu iddiası da aynı ölçüde doğruya ulaştırmada eksik kalacaklardır. Bu açıdan meseleye ruh-beden ikiliğiyle değil de bütünsel yaklaşmak yerinde olacaktır.

Batı, modern ve sonrası gündelik hayattan ölümü uzaklaştırma çalışmasıyla (Baudrillard, 2009, s. 268), insanın düşünce geleneğinde yer alan ölüm ve tanrı mefhumunu bertaraf etmiştir. Feuerbach Hıristiyan teolojisinin Tanrı'yı insan seviyesine indirgerken insanı da Tanrı'nın seviyesine yücelttiği, bu bağlamda dini de insan aklının hülyası olarak görmektedir (Feuerbach, 2004, s. 14). Dolayısıyla Feuerbach'ın metafiziği fiziğe irca ettiği, insanı bedenine hapsedtiği söylenebilir. Neticede insanın, ölüm sonrasına dair düşüncülerini dünyaya içkin olarak kendisinin yaratması (Dağ, 2020a, s. 115) eskatolojik kırılmaya neden olmuştur. Bu da gündelik hayatta katı kapitalizmin getirdiği insanın sömürsüne neden olmuştur. Sonuçta modernitenin kişiye sundukları refah toplumunu oluştursa da insanda varoluşsal, metafiziksel bir boşluk oluşturmuştur. Bu noktada insanın karşısına çıkan, onun bir tanrı olmadığını yüzüne vuran ölümün, yenilmesi gerekmektedir.

Hıristiyan teolojisi gereği bedenleşen Tanrı, acılar içinde ölmüştür. Pavlus'tan Korintliler'e I. Mektup'taki 15/25-26'da anlatılan Tanrı'nın düşmanları, ölüm sona bırakılmak kaydıyla ayaklar altına alınmalıdır. Bu pasajın Batının nesnel tininde var olduğunu kabul edersek modern insan için de düşman ölüm olur ve yenilmesi gereken bir insanî fenomene dönüşür. Hıristiyanlıktaki *Ímago dei* bedenlenme inancı Tanrı'yı insan, insanı Tanrı yapan bir itikattır. Dolayısıyla insanın ölümü yenmesinin tek yolu tanrı olmasıdır. Fakat Tanrı ölüyorsa bunu inkâr eden insan da ölecektir anlamına da gelir (Özkan, 2017, s. 242). İnsanın Tanrı gibi olma isteği bir muamma (Özkan, 2017, s. 265) olarak görülebilir. Ama *imago dei* maddi olan ile maddi olmayan arasında bağlantı kurar ki bu antropomorfist/insan-biçimciliktir ((Dağ, 2020a, s. 111). Hıristiyanlığın merkezinde olan insan-Tanrı birlikteliğinden dolayı Tanrı'nın dünya yaratma planı içinde insan olduğundan yeni dünyanın yaratılmasında etkin olması da beklenmektedir. Bu minvalde insanın etkinliğinin ifadesi transhümanizma da bir nevi Hıristiyan eskatoloji olarak görülebilir (Dağ, 2020a, s. 119).

Postmodern dönemde ise ölüm karşısına konan transhümanizm kavramı ilk kez Julian Huxley (1975) tarafından kullanılmış, Batıda bilimin imkanlarıyla insanın potansiyelinin geliştirebileceğini (Huxley, 1968, s. 76) belki de ölümü dönüştürebileceğini (Dağ, 2020a, s. 111) iddia etmektedir. Batı Tanrı'yı aşkın bir varlık olarak görse de onun yeryüzündeki işini bilim gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla insan yeryüzünde Tanrı'nın işini yapıyor olarak gösterilmekte (Dağ, 2020b, ss. 90-92) böylelikle tanrılık ifa edilmektedir. Bilimin kişilere ölümsüzlük vaadinde bulunmakta,(Bauman, 2019, s. 235) bu hususta da en büyük yardımcısı teknolojik gelişim olmuştur (Dağ, 2020a, s. 114). Transhümanizmayı çekici kılan metafizik bağlamda bilimin yitirdiği umudu eskatolojik anlamda geri vermesidir (Dağ, 2020a, s. 120). Kaçınılmaz olan ölümden modern tıbbın direktifleriyle ötelenmeye çalışılmaktadır. Bu minvalde ölüm insanların gündelik hayatlarında modern kentleşme gereği görünmez olmakta, konuşmalardan da çekilmektedir. Ölümün kaçınılmaz gerekliliğinden bilimle kaçılacağı çıkarımı makul gözükmemektedir (Bauman, 2019, s. 231). Bilgi, zaman ve mekân ile insan tecrübesiyle sınırlıdır. Ölüm ise insan dünya üzerine çıkmadan önce bile var olduğu kabul edilen bir fenomendir. Tarihin bir bölümündeki iddianın bu fenomeni ortadan kaldıracığı iddiası bir yanılsama yaratmaktadır.

İnsan ölümünü Sisyphos gibi biyolojik gören materyalist anlayış, ölümden sonra bireyden söz edilemeyeceğini ileri sürer. Ölümü sadece biyolojiyle sınırlamak insanların öteyi düşünmesini engelleyecek ve böylece insan enerjisi boşa harcanacak, bu da varoluşa ve değerlere zarar verecektir (Moser,

2018, s. 301). Bu minvalde bahsi geçen ölüm sonrasında yok sayan materyalist görüşün hakimiyeti sonrasında, insanlığın kendini toplu yok etme yeteneği kisvesi altında yeni bir ölüm çeşidinin çıktığı iddiası ortaya atılmıştır. Dünya savaşları sırasında kitlesel ölümleri hızlandıran teknolojik ürünler, atom bombalarının atılması, toplama kampları veya meydanlarda kitlesel ölümler otomatikleşmiştir. Ancak günümüzde, kitlesel ölümler için savaş meydanlarına gerek yoktur. İnsanı bir bütün olarak ele alan akıllı düşünme ortaya çıkmadığı müddetçe de postmodern ölüm, insan ırkının kendini yok etme şeklinde vuku bulacaktır (Morin & Ceruti, 2014, ss. 140-142). Sadece kendi biyolojik varlığını sürdürmeye yönelik aşırı gündelik hayata odaklanmış, ötesini düşünmeyen Sisyphosvari anlayış, finansal kazanç uğruna yapılan savaşlar, katliamlar özellikle iklim krizi ve susuzluk problemi göz önünde tutulduğunda postmodern ölüm savını makul göstermektedir. Ölümü sadece bedensel görüp ölüm ötesi bir hiçlik gibi algılandığında veya yok sayıldığında küresel ölümlere neden olacak problemler görmezden gelindiğinde, kitlesel ölümlerle, karşılaşılacaktır. Yaşantıladığımız materyalist dünya, ötekine yaşam hakkı tanımadığından da problemleri artırarak devam edecektir.

Ancak sadece maddi dünyaya odaklanan anlayışı, gündelik hayattaki insani sorunların çözümünde cevapsız kalmış, aşırı postmorteme bağlı kerymatik anlayıştan kaynakladığı söylenebilir. Fakir bir topluma refahı vaat etmiş ve sağlayamamış bir görüşün karşısında Sisyphosvari bir anlayış çıkacak ve tanrıları kandıracaktır. Bu bağlamda Yuhanna 6/63 ise yaşamın kaynağını ruh olarak görmesi ve beden bir işe yaramadığı vurgusu, ölümü dinsel günahın kefareti, sonsuz yaşam nedeni olarak Mesih'in görülmesi, ayrıca ölümün biyolojik gerçeğe muhalif bir tarzda günahla yayıldığı ve Mesih'in ölümü yenmesi, Tanrı Krallığının kurulmasının ölümü yenmeye bağlanması, neticede sonsuz mutluluk vaadi yanında ölümü sadece inanmanlara özgü kılınması inancı elbette bilimin hâkim olduğu gündelik hayatta zayıf kalacaktır. İnsanı sadece beden ibaret gören görüş gündelik hayatta problemlere neden olacaktır. Bunun yanında aşırı öte dünyaya odaklanmış görüş, Sisyphos'un cezalandıran anlayış da problemlere neden olacaktır.

İnsana bütüncül yaklaşmayan bu iki düşünce de ölümü insanın beden ve ruh bütünlüğünde değil de birini önceleyen diğerini yok gören bir anlayışı benimsediklerinden birtakım problemlere neden olmuşlardır. Ruhçu anlayış öte dünyaya odaklanıp gündelik hayatta maddi fakirliğe neden olmuş, diğer maddi refaha odaklanmış anlayış da insanda varoluşsal problemler ortaya çıkarmıştır. Netice de insanı hatasız görüp kendi düşüncesini mutlak kabul eden anlayış insanlığın gelişimine engel olmuştur. Örneğin, elitler dışındaki gündelik hayat insanı, savaşlar, yoksulluk, ötekileştirmeye gibi yollar-

la görünmezden gelinmesine neden olmuştur. Oysaki ölüm için en makul görüş insanı maddi manevi bir bütün olarak görmektir. Sadece biyolojiye, insanın bedenine odaklanıldığında maddi kazançlar elde edilse de insanda ruhsal problemler ortaya çıkmakta, sadece ruha odaklanıldığında da insanda maddi problemler ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda sadece madde veya sadece metafiziğe odaklanan bu iki görüş de mutsuz insan üretecektir. Ölüm mevzusuna beden ruh / dünya ve postmortem bütünlüğünde ele almak gerekir. İnsanın varoluşunu gerçekleştirme adına bu elzemdir.

Sonuç

Ölüm gerçeği ile ilgili tartışmalar genellikle biyolojik veya ruhani beden ekseninde yapılmaktadır. İnsan yapısı gereği diyalektik olarak ölüm kalım meselesinde görüleceği veçhesiyle birini kabul etmekte diğerini görmezden gelmektedir. Bu da bazı varoluşsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Oysaki biri varsa bir diğeri de vardır. Yaşam denen şey de hayat ve ölüm birlikteliğinden doğar. Sadece madde veya sadece metafizikten bahsedilemeyeceği gibi sadece iyi veya kötünden (0/1) de bahsedilemez. Bu iki mefhum birlikte vardır. Sisyphos da ikili yapıyı kabul etmeyip bir diyalektikle sadece biyolojik bedenin yaşamına odaklanmıştır. Hileleri de bu yöndedir. Hatta ölümü kandırdığı da söyleyebilir. Fakat kendini varoluşsal olarak eksik bıraktığı için öte dünyada tamamlama fırsatı verilmiş olsa da tamamlanamamak üzerine cezalandırılmıştır. Genellikle Sisyphos miti ele alınırken Tanrıların kandırılmasına odaklanılmış olsa da bize göre kasıt hayatı yaşam ve ölüm ötesi bütünlüğünde yaşanmadığında bitmez sorunlar çıkaracağı vurgulanmaktadır. Özellikle içinde yaşadığımız çağ ve sonrası için ölümü nasıl anladığımız önemlidir. Çünkü biyolojik beden öncelendiğinde bedeni var kılmak için dünyada ötekini ve zayıfı düşünmeyen bir tavır ortaya çıkar ki toplu ölümlere neden olabilir. Ruhani beden üzerine yoğunlaştığında da gündelik hayat insanı bu sefer sadece kendi sonsuz iyiliğini isteyecektir. Oysaki maddi-manevi bir bütün olarak insanı ele alan yaklaşım varoluşsal olarak doğrudur. Bu yaklaşım kötülük problemi için de uygulanabilir. Çünkü postmodern çağda temel kötülük ölüm olarak kabul edilmektedir. Hristiyan kültürde inanç eksenli veya seküler olsun, ölüm yenilmesi gereken bir vakıdır. Biri Mesih'in bedeninde bunu sağlarken diğeri insan bedenini bilim ve teknolojiyle tamamlama yoluyla ölümü yenmeye çalışmaktadır. Oysaki ölüm yenilmesi gereken bir düşman değil de insanın tabiatının, varoluşunun bir parçasıdır.

Bu makale, modern kapitalist-materyalist dünyanın postmortem metafiziği reddederek yarattığı varoluşsal boşluğun felsefi-antropolojik sonuçlarını, mitolojik bir figür olan Sisyphos döngüsü üzerinden tahlil etmiştir.

Analizlerimiz, burjuvazi ve bilim aracılığıyla yayılan materyalist indirgemeciliğin, insanı yalnızca ekonomik sürdürülebilirlik uğruna optimize edilmiş, biyolojik ve mekanik bir varlık olarak gören eleştirel bir yaklaşımı doğruladı. Bu indirgemecilik, bireyleri rutin, yabancılaşma ve anlamsız emeğin kısır döngüsüne hapsederek, makalenin vurguladığı yapısal çöküşe zemin hazırlamaktadır.

Çalışmamızda modernitenin ölüm sonrası inançları dışlaması, temel insani anlam arayışını kökten sarsmıştır. Bu boşluk, teknoloji ve tüketim nesneleriyle doldurulmaya çalışılmıştır. Bu minvalde de insanları makineleştirme ve salt emek gücüne indirgeme eğilimini pekiştirmiştir. Kant'ın ahlak sistemine postmortem bir dayanak eklemesi, rasyonel bir ahlakın bile nihai bir metafizik referansa ihtiyaç duyduğunu gösterir. Ancak makale, bu referansın kapitalist sistem tarafından bireyleri ekonomik döngü içinde tutmak için kullanılan ahlaki bir dengeleme mekanizması olarak işlev gördüğünü ileri sürmüştür. Sisyphos döngüsünün modern karşılığı olarak Camus'nün düşünceleri çerçevesinde incelenen Sisyphos'un ebedi cezası, modern insanın anlamsız emeğinin (rutin) ve yabancılaşmasının mitolojik bir yansımasıdır. Analizimiz, bedensel (yorulma) ve ruhsal (anlam arayışı) gerilim açısından bakıldığında, ölüm ötesiz bir varoluşsal duruşun bir özgürlük eylemi değil, tekrarlayan bir kısır döngü olduğunu kanıtlamıştır.

Makale, insanlığın bu kısır döngüden kurtulmasının tek yolunun, bireyi sadece biyolojik ya da maddi değil, aynı zamanda manevi/ruhsal yönlerini de kapsayan bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmekten geçtiğini güçlü bir metaforla sonuçlandırmaktadır. Sisyphos'un hikayesi, modern insan için, beden ve ruhun ayrılmaz bir bütün olarak ele alınması gerektiğinin, aksi takdirde varoluşsal çöküşün ve anlamsız bir döngünün kaçınılmaz olduğunun altını çizmektedir.

Gelecek araştırmalar, bu bulgular ışığında, modern psikoloji ve sosyoloji alanlarında maneviyatı dışlayan yaşam tarzlarının birey sağlığı ve toplumsal tutarlılık üzerindeki uzun vadeli etkilerini nicel olarak inceleyebilir. Ayrıca, bütüncül (holistik) bir antropolojik modelin, kapitalist ekonominin yeniden yapılandırılmasına nasıl rehberlik edebileceği üzerine normatif felsefi çalışmalar yapılması önerilir.

Kaynakça

- Barthes, R. (1977). *Image music text* (S. Heath, Trans.). London: Fontana Press.
- Baudrillard, J. (2009). *Gösterge ekonomi politiği hakkında bir eleştiri* (O. Adanır & A. Bilgin, Çev.; 2. bs). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2020). *Nesnel sistemleri* (O. Adanır & A. Favaro, Çev.; 3. bs). Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Akışkan Hayat* (A. E. Pilgir, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2019). *Postmodernlik ve hoşnutsuzlukları* (İ. Türkmen, Çev.; 3. bs). Ayrıntı Yayınları.
- Camus, A. (2025). *Sisifos söyleni* (T. Yücel, Çev.; 58. bs). Can Sanat Yayınları.
- Can, Ş. (2012). *Klasik Yunan mitolojisi* (11. bs). Ötüken Neşriyat.
- Cüceloğlu, D. (1999). *İnsan ve davranış* (9. bs). Remzi Kitabevi.
- Çamcı, H. (2024). *Bir simülakr olarak Tanrı -Jean Baudrillard'ın simülasyon kuramı bağlamında-*. Eskiyei Yayınları.
- Dağ, A. (2020a). *İnsansız dünya transhümanizm* (2. bs). Ketebe Yayınları.
- Dağ, A. (2020b). *Transhümanizm: İnsanın ve dünyanın dönüşümü*. Elis Yayınları.
- De Chardin, P. T. (1965). *The Phenomenon of man* (B. Wall, Trans.). Collins.
- er-Râğip, el-İ. (2015). M-v-t (A. Güneş & M. Yolcu, Çev.). *Kur'ân kavramları sözlüğü müfredat* (4. bs, s. 949). Yarin Yayınları.
- Feuerbach, L. (2004). *Hiristanlığın özü* (D. Bulut, Çev.; 1. bs). Öteki Yayınevi.
- Homer (2012). *İlyada* (A. Erhat, Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Huxley, J. (1968). Transhumanizm. *Journal Humanistic Psychology*, 8(1), 73-76.
- İbn Tufeyl & İbn Sina (2003). *Hayy b. Yakzan [Ruhun Uyanışı]* (Y. Ö. Özburun, S. Özburun, Ş. Yalçın, O. Düz, & D. Örs, Çev.; 2. bs). İnsan Yayınları.
- İzzetbegovic, A. (2023). *Özgürlüğe kaçışım: Hapishaneden notlar (1983-1988)* (E. Nurikiç, Çev.; 5. bs). Ketebe Yayınları.
- Kılıç, S. (2017). Postmodern felsefede yaşam ve ölüm. (A. K. Çüçen, Ed.), *Yaşam ve Ölüm Felsefesi* (ss. 436-451). Sentez Yayıncılık.
- Marx, K. (2021). *Kapital: Ekonomi politiğin eleştirisi* (N. Satlıgan & M. Selik, Çev.; 14. bs, Vol. 1-1). Yordam Kitap.
- More, M. (2013). The philosophy of transhumanism. M. More & N. Vita-More (Ed.), *The Transhumanist Reader: Classical and Contemporary Essays on the Science, Technology, and Philosophy of the Human Future*. Wiley-Blackwell.
- Morin, E., & Ceruti, M. (2014). *Bizim Avrupamız çözülüyor mu, yoksa baklaşım mı uğruyor?* (Ş. Tekeli, Çev.). İletişim Yayınları.
- Moser, P. K. (2018). İlahi gizlilik, ölüm ve anlamı (A. Çavdar, Çev.). P. Copan & C. Meister (Ed.), *Din Felsefesi Klasik ve Güncel Meseleler* (2. bs). Ayrıntı Yayınları.
- Özkan, S. (2017). *Ölüm felsefesi Mısır'da, Upanişadlar'da B'de ve Hıristiyanlık'ta* (2. bs). Ötüken Neşriyat.